

Nosilo me oduševljenje djecom

Intervju s Ankom Došen-Dobud
Razgovarala: Helena Burić, prof.

Anka Došen-Dobud cijeli svoj dugi životni vijek posvećena je unapređivanju predškolskog odgoja koji bi odgovarao prirodi, potrebama i interesima djeteta. Znatno je obogatila pedagošku djelatnost u predškolskom odgoju – i kao sveučilišna nastavnica, i kao predavačica na seminaru za odgojitelje, i kao autorica većeg broja knjiga i priloga u časopisima i zbornicima, ali i kao prijateljica brojnih dječjih vrtića, odgajateljica i učiteljica. S punim opravdanjem možemo je smatrati reformatoricom predškolske pedagogije u Hrvatskoj.

Anka Došen-Dobud i Helena Burić tijekom intervjua

HB | U vrijeme kada ste Vi počeli propagirati slobodne aktivnosti djece u vrtiću ranih 80-tih godina, u našim su vrtićima postojala tzv. obvezna ili slobodna zanimanja. To je bila poprilično revolucionarna ideja.

ADD | U to vrijeme su mene proglasili pedocentristicom. Kako je do toga došlo? Bila sam u jednom vrtiću u Vlačkoj ulici. Odgajateljica mi je rekla: 'Upravo imamo slobodne aktivnosti.' 'Dobro, baš me zanima', rekla sam.

Odgajateljica je ponudila djeci matematičke aktivnosti i aktivnost crtanja prema određenoj temi, tj. zadatku. Sva sloboda djece sastojala se u tome da mogu birati hoće li sudjelovati u jednoj ili u drugoj aktivnosti. No tu nije bilo prilike za stvaranje i za stvaran izbor. Tad sam primijetila da jedno dijete nije crtalo motiv koji je bio zadan, nego je crtalo nešto svoje. Pitala sam: 'Što je to?' 'To je vrtuljak', odgovorilo je dijete. Od odgajateljice sam saznala da su dan prije bili u zabavnom parku u kojem je dijete doživjelo vrtuljak. Imalo je potrebu crtanjem izraziti svoj doživljaj. To je bio moj početak. Rekla sam sebi: Djetetu treba omogućiti da bira i materijal i društvo i vrijeme. Jako je važno da se djetetu vrijeme ne ograničava – ako je u igri, nemoj ga prekidati.

Važno je djeci omogućiti da rade s vodom, pijeskom, najraznovrsnijim otpadnim materijalima. Doživjela sam to. Mi podcjenjujemo djecu i mislimo da moramo njima dirigitirati, a ne moramo. Treba nekada intervenirati, ništa drugo, i nekad ih potaknuti. To je sve što bi jedna odgajateljica trebala raditi. Inače djecu treba pustiti – neka sami

biraju, neka sami stvaraju, konstruiraju, istražuju. Doživjela sam da je jedan dječak, jedan mali Krešo, spojio trinaest raznih plastičnih posuda i napravio spojene posude. Nevjerojatno! U to vrijeme imao je samo 5 ili 6 godina.

HB | Kad promotrim ovu Vašu, iz današnje perspektive poprilično revolucionarnu ideju, želim Vas nešto priupitati. Moj je doživljaj da su ravnatelji danas dosta neautonomni, u smislu da često nemaju hrabrosti krenuti u neke novine ukoliko to nije dio redovne programske politike. Kako ste Vi uspjeli u vrijeme socijalizma, koji je smatran totalitarnim režimom, ostvariti svoj naum?

ADD | Imala sam jako dobru volju gospođe Okić, koja je bila ravnateljica toga vrtića, i pokojne Marije Ormuž koja je bila pedagoginja. Pedagoginja je izrazila zabrinutost u smislu: 'Pa dobro, kad ćemo ponavljati i utvrđivati?' Rekla sam joj: 'Marija, ne brini za ponavljanje i utvrđivanje. Djeca uče na licu mjesta, uče po svom programu.' Trebalo mi je vremena da je uvjerim, ali kad je povjerovala, dala mi je otvorene ruke i fantastične stvari smo poslije radili zajedno s djecom.

HB | Kako ste radili s odgajateljima?

ADD | Promatrala sam, zapisivala i analizirala što se u procesu događalo. I dan-danas imam tih bilježnica od promatranja. Kasnije sam pozornije promatrala dječja istraživanja. Nakon promatranja, dogovarala sam osvrte s odgajateljima.

HB | Kako su Vas odgajatelji doživljavali?

ADD | Oni koji su to prihvatili kao novinu, oni su to stvarno zdušno prihvatili. Nekako su osjetili da se afirmiraju, da stvaraju nešto novo. Najviše otpora pružale su mi naše tadašnje savjetnice. Bila je tu Marija Knežević, koja je bila dosta krutih stavova. Ni Matilda Markočić ispočetka nije bila sklona mom pristupu, a poslije je sasvim drukčije gledala na ovaj rad. Trebalo je da se takav pristup procesu afirmira i dobije priznanje s nekih

drugih strana. *Nemo propheta in patria* (Nitko nije prorok u vlastitom selu, op. ur.). Svatko tko pokušava stvarati, mora s tim računati. Mene je oduševilo to kako djeca pristupaju slobodnim aktivnostima i kako rade. I to me je nosilo, to oduševljenje djecom.

HB | Svoj radni vijek niste započeli kao predškolska pedagoginja. Dugi niz godina bavili ste se didaktičkom i školsko-pedagoškom tematikom. Što je utjecala na Vašu orijentaciju prema predškolskom odgoju?

ADD | Ja sam zapravo predavala sve kad se otvorila Pedagoška akademija u Puli 1961. godine. Počela sam raditi kao profesorica i trebalo je predavati i sociologiju, filozofiju, metodiku odgojno-obrazovnog rada, opću pedagogiju. Savjetnice su u to vrijeme pripremale neki seminar i zamolile me da priprelim jedno predavanje. Pošla sam u vrtić i promatrala aktivnosti vezane za upoznavanje prirodne okoline. Na osnovu svog promatranja napisala sam jedan referat, a onda sam nastavila dalje, temu po temu – iz jezika, iz matematičkih pojmova... I tako sam na mala vrata ušla u predškolski odgoj.

HB | Kako tumačite to da predškolski odgoj i dan-danas, unatoč brojnim dokazima o važnosti perioda ranog odgoja, u javnoj sferi i odgojno-obrazovnom sustavu još uvijek u cjelini ima ulogu 'siročeta'?

ADD | Sjećam se da su mi na tadašnjoj Pedagoškoj akademiji jedanput dali da za aktiv metodičara dadem jedan prikaz o kretanjima u predškolskom odgoju. I sjećam se dobro jednog kolege koji je zinuo u me. 'Pa zar to nije samo igra?' Mislim da je neobaviještenost tome razlog – nemamo tradiciju još uvijek. Tek nam je 1895. godine Antonija Cvijić dala prvi *Rukovod za zabavište*. Onda je jedan period bio gotovo bez aktivnosti. I kad je pokojna Tatjana Marinić osnovala škole, one su bile socijalnog karaktera, nisu bile prave odgojno-obrazovne ustanove. Bila sam u Saboru, u prosvjetno-kulturnom vijeću, negdje

između '67. i '71. godine. Mi smo se silno borili da predškolski sustav izađe iz socijale, još onda.

HB | Koja iskustva su Vam bila inspiracija da se počnete baviti djecom rane dobi i napišete knjigu *S djecom u jaslicama*?

ADD | Dotad sam sve radila s djecom mlađe, srednje i starije grupe. Pomislila sam: Treba mijenjati stvari i u jaslicama. Jaslice sam najprije doživjela kao socijalnu ustanovu. Sjećam se jako dobro – bijela odjeća, bijela kuta, medicinske sestre... One su uglavnom vodile računa o tome da djecu nahrane i drže čistima, da ih sprema na spavanje... dakle da zadovolje njihove tjelesne potrebe i stvore uvjete za tjelesni razvoj a ne za cjelovit razvoj. Naime, dijete već s dvije godine ulazi u simboličku fazu. Dakle, već u jasličkoj dobi dijete počinje raditi sa simbolima i jasna je stvar da me je to motiviralo da idem raditi u jaslice. Stoga sam išla ne u jedne, već u nekoliko njih – u Remetinec, Botinec, Trnsko, Savski Gaj, i povremeno u Radost. Također sam radila bilješke na temelju opažanja, sugerirala odgajateljima što sve mogu ponuditi djeci, te sugerirala ponudu različitih materijala koji djecu potiču na istraživanje. Otkrili su da s tim materijalima mogu puhati, gađati, preskočiti...

Postavilo mi se pitanje: možemo li djeci omogućiti bogatu okolinu, u kojoj će istraživati, otkrivati, izražavati se raznim sredstvima i na različite, vlastite načine? Okolinu u kojoj će stvarati po svom.

HB | Jednu od prvih knjiga, *Odgoj slobodne aktivnosti predškolskog djeteta*, objavili ste davne 1982.

ADD | Objavila sam najprije *Odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću* (1977., PKZ, Zagreb). Kod mene se tada naziralo da pokušavam gledati naprijed. Ja se tamo okomljujem na *zanimanja* jer vuku korijen iz *Beschäftigung*, što je povezano s vojničkim zanimanjem. To mi je bio neprimjeren pojam. Onda sam u beogradskom 'Predškolskom detetu' pročitala da neki koriste

termin *vođene aktivnosti*. To mi se tada činilo primjerenije, tako da sam to već onda spomenula. Tada se nametnulo pitanje odnosa vođenih i slobodnih aktivnosti.

Sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća prišla sam istraživanju koncepcije slobodnih dječjih aktivnosti u DV Utrine. I danas sam zahvalna tadašnjoj divnoj ravnateljici Mirjani Okić i pedagoginji Mariji Ormuž koje mi nisu pokazale vrata. Postigli smo tamo neočekivano dobre rezultate. Nikakve anarhije, koje su nam prognozirali, nego atmosferu nabijenu entuzijazmom, energijom, postignućima, zadovoljstvom i voljom za rad. Izneseno je to u knjizi *Odgoji i slobodne aktivnosti predškolskog djeteta: od igre do humanih vrijednosti*, objavljenoj 1982. godine.

HB | Spomenuli ste da i danas pišete. Sada ste u 94. godini života. Nevjerojatna je energija koju imate u ovoj dobi. Gdje nalazite inspiraciju za pisanje, što Vas potiče?

ADD | Ja sam imala tu nesreću da sam doživjela u 2. svjetskom ratu jednu veliku tragediju – ostali smo bez kuće, bez ičega, i moji su morali izbjeći. Izbjegli su i bili su tamo u bjelovarskom kraju, a ja sam osjećala prazninu, no nažalost u vrijeme socijalističke Jugoslavije o tome niste smjeli govoriti. I onda sam sama sebi dala zadatač: ja ću to napisati. Napisala sam. Napisala sam ništa manje nego četiri knjige baš o tome. Jednu ću Vam pokloniti, ovu zadnju koja je objavljena, zove se *Godine odlazaka i povrataka*. To su godine kad su ti ljudi bili u mogućnosti da se vrate, i vratili su se, a taj povratak je podrazumijevao vrlo težak život. Nisu ostali ni oni, nisu ostali ni drugi, ni oni koji su ih tjerali. Svi su tražili bolji život. Nama sela danas, nažalost, ostaju prazna.

HB | Pripremili ste i jedno novo djelo.

ADD | Branimir (Mendeš, op.ur) je uredio moju knjigu *Slike iz povijesti predškolskog odgoja* koja je objavljena u svibnju ove godine. Knjigu

su zajedno izdali Učiteljski fakultet u Rijeci i Odsjek za pedagogiju u Splitu. Spremam i autobiografsko djelo *Moja učiteljica*. Imam i bajku *Iskra čudesna i čudotvorna*, no za nju još nemam izdavača. Trebalo bi je i ilustrirati.

HB | Poviješću predškolskog odgoja danas se bavi vrlo uzak krug znanstvenika. Koliko Vi vidite da povijest utire put novoj znanosti i koliko uopće čovjek treba biti svjestan vlastite povijesti da bi se znao odrediti?

ADD | Trebao bi. Nažalost, to se podcjenjuje i svatko misli da svijet i život i povijest počinje od njega. Ne počinje. On je davno počeo i neće završiti s nama. Davno prije su generacije utirale put da dođe do ovoga stanja u kojem smo danas. Ne može netko negirati Antoniju Cvijić i put koji je utrla da dođe do ovoga što u predškolskom odgoju imamo danas, ili pak Froebelov značaj na utjecaj drugih poput Piageta i ostalih velikana koji su gradili sustav kakav imamo danas. I kad dođete do toga da uvidate negativnosti onoga prošloga i te manjkavosti i nedostatke, onda također učite. Zanimljiva je ta naša povijest.

HB | Kako gledate na utjecaj programskih dokumenata koji su tijekom povijesti određivali usmjerenje predškolskog odgoja? Možemo li iz toga vidjeti i neku društvenu uređenost sustava i pogleda na predškolski odgoj?

ADD | Ja mislim da su ti dokumenti još uvijek izraz borbe za mjesto u društvu. Bez obzira što je ono danas možda određenije i sigurnije nego što je bilo, ipak je odgajateljica u vrtiću još uvijek 'teta'. Još uvijek je ona čuvarica, ona još uvijek odgovara prioriteto za čuvanje djece. A to nije to. Odgoj danas počinje već u prenatalnom periodu.

HB | Razgovarali smo i o tome koji su pedagozi utjecali na Vaša shvaćanja. Pročitala sam da se aktivno služite njemačkim i talijanskim jezikom. Koliko su mislioci iz ovih jezičnih područja utjecali na Vaš rad?

ADD | Bili su brojni. Od domaćih,

odnosno jugoslavenskih, u ono vrijeme bila je dr. Sanda Marjanović. Od stranih najviše psiholog Piaget, Vigotsky, pa Bruner, talijanska Scuola d'infanzia u Bologni, Reggio pedagogija, Frabboni, Malaguzzi, Juergen Zimmer. Vjerovali ili ne, ali i Rousseau sa svim svojim zabludama i nedosljednostima. *Emil*¹ je trebao na neki način sam sebe ostvarivati. Utjecaji okoline svakako postoje, pa i utjecaji uzora, ali, pored svega čovjek sam sebe ostvaruje svojim djelovanjem, nastojanjima, težnjama i borbom. Da, i Maslovljeva i druge teorije motivacije bile su neki vjetar u leđa mojim stavovima o predškolskom odgoju. Znanost je općenito uprla prst u velike mogućnosti baš ranog i najranijeg djetinjstva kad se postavljaju osnove osobnosti.

HB | U jednom dijelu Vašeg životopisa sam pročitala da ste 1945. godine upućeni na rad u Istru. Što to znači da ste bili upućeni na rad?

ADD | Znači da ste dobili dekret i otišli ste u Istru. Tako sam dekretom određena i u Buje, zonu B slobodnog teritorija Trsta. Taj slobodni teritorij Trsta (STT) bio je zamišljen kao jedna posebna geografska i državna struktura između Italije i Jugoslavije. Onda su je prvo podijelili na zonu A i B. Zona A je bio Trst, čisto urbana cjelina, a zona B je bila ruralna cjelina, slovenski i hrvatski dio do rijeke Mirne.

HB | Kako je to utjecalo na Vaš osobni život? Znači kad Vas netko dekretom pošalje iz Zagreba u Istru...

ADD | Ma toliko se toga zbivalo da me je to potpuno obuzelo. Ja sam, na primjer, najprije službovala u jednoj školi, nakon toga su me prebacili u drugu, i tamo su došli na ideju da se

¹ *Émile ili O odgoju*, značajno je prosvjetiteljsko djelo Jean-Jacques Rousseaua. Ovo djelo izrazito snažno utječe na razumijevanje odgoja u suvremenom ljudskom društvu, s Rousseauove dvije glavne pretpostavke – da se čovjek u načelu rađa dobar i da društvo i civilizacija kvare njegovu prirodnu dobrotu. Zbog dijela knjige pod nazivom 'Isповijest vjere u Savojac vikara', djelo je zabranjeno u Parizu i Ženevi, a njegovo prvo izdanje je spaljeno 1762. U vrijeme francuske revolucije, *Émile* je služio kao inspiracija za novi nacionalni sustav obrazovanja. (op. ur.)

polaže stručni, učiteljski ispit. Djeca nisu znala hrvatski. Koristila sam se svačim u poučavanju – i gestama i pokazivanjem i slikanjem. Ja nikada nisam bila dobar crtač, ali sam znala precrtati nešto kad je trebalo pa sam tada nacrtala kola i konje kako ih vuku. Dakle, nešto što je djeci poznato. Onda smo na tom crtežu imenovali pojmove: kola, konj... znate, učite strani jezik

Anka Došen-Dobud

Anka Došen-Dobud rođena je 1. siječnja 1920. godine u Krnjeuši kraj Bosanskog Petrovca (Bosna i Hercegovina). Osnovu školu završila je u Zagrebu, a građansku i učiteljsku školu u Sarajevu. Paralelno s učiteljskom službom završila je više razrede gimnazije i stekla gimnazijsku maturu. Izvanredni studij pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završila je 1957. godine.

Po diplomiranju postavljena je za profesoricu Učiteljske škole u Puli (1957.), gdje jednu školsku godinu obnaša i dužnost direktorice (1960/61.). S tog radnog mjesta prešla je na Pedagošku akademiju u Puli, gdje je radila do 1971. godine. Od 1967. do 1971. godine obnašala je dužnost dekanice Pedagoške akademije u Puli. Nakon toga zasniva radni odnos na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu. Na Katedri za predškolski odgoj predavala je Predškolsku pedagogiju, a neko vrijeme i Metodiku odgojno-obrazovnog rada. Nakon umirovljenja 1978. godine honorarno je

jednostavno. I onda dođemo do toga da trebamo spojiti te pojmove, pa ja kažem: 'Kola vuku...' i pozovem jednog dječaka da dovrši rečenicu. Da mu pomognem, kažem: 'Ko, ko...', a dječak će: 'Kokoši!' Dijete nikada nije vidjelo kokoši da vuku kola, to je točno, ali je otprije čulo hrvatsku riječ – kokoš. Dakle, pokazalo je da poznaje još jednu hrvatsku riječ. Poslije sam

nastavila raditi na istoj ustanovi te na Pedagoškoj akademiji u Puli (Katedra za predškolski odgoj). Od 1971. do 1977. godine radila je i kao vanjska suradnica na Pedagoškoj akademiji u Splitu (Katedra za predškolski odgoj). Objavila je veći broj knjiga i priručnika. Suradivala je u različitim pedagoškim časopisima. Za svoj rad nagrađena je različitim priznanjima i nagradama: godišnja nagrada 'Ivan Filipović' za unapređivanje odgojno-obrazovnog sustava (1968.), državno odlikovanje Orden rada, i dr. U prosincu 2012. godine Filozofski fakultet u Splitu, kao dugogodišnjoj vanjskoj suradnici na Katedri za predškolski odgoj od 1971. do 1977. godine, dodijelio joj je *Povelju zahvalnosti* za trajan doprinos obrazovanju učitelja i odgajatelja.

Godine 1977. objavila je monografiju *Odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću* (Zagreb: PKZ). Knjiga je izašla u tri izdanja. To je ujedno prva knjiga domaćeg autora, nakon djela Antonije Cvijić iz 1895. godine, koja detaljno razmatra različita pitanja odgojno-obrazovnog procesa u dječjem vrtiću. Na stranicama te knjige odgajane su generacije naših odgajatelja predškolske djece. Uslijedile su i druge knjige: *Odgoj i slobodne aktivnosti predškolskog djeteta* (1982.), *Malo djetete veliki istraživač* (1995), *Predškola* (2001.), *S djecom u jaslicama* (2004.). Sudjelovala je i u kolektivnom djelu *Odgoj i njega djece u 2. i 3. godini života* (ur. A. Miljak, 1986.). U svibnju 2013., u 94.-oj godini, objavljuje knjigu *Slike iz povijesti predškolskog odgoja* koju izdaju Učiteljski fakultet u Rijeci i Filozofski fakultet u Splitu.

(Životopis pripremio mr. sc. Branimir Mendeš)

dobro ovladala istarskim dijalektom, to iskustvo mi je jako pomoglo jer kad sam došla u Istru 1945. godine, imala sam sama ništa manje nego 90-ero djece. Sama u privatnoj zgradi. Krcato dvorište i odraslih i djece, a ja u strahu gledam kako ću sad s time. Dođu oni gore, dvije učionice, privatna kuća, ja ih svrstavam i kažem: 'Curice će stati ovdje, a dječaci ovdje.' A oni svi u smijeh. Šta je sad, majko mila, pomislila sam užasnuto. Ja ponovim, opet smijeh. Treći put sam promijenila retoriku: 'Dječaci i djevojčice' ...e onda je bilo u redu. Kad sam sišla dolje, pitala sam tzv. Bidela (podvornika): 'Recite mi, što su to curice?' A on mi ispod nape skinu tavu i pokaže: 'To je curica.' Dakle, ja sam te moje djevojčice nazvala tavama. U to vrijeme, kad sam svladala dijalekt, na bujištini je izlazio tjednik *Hrvatski glas*. Jedan od urednika nagovorio me da pišem 'Jurinu i Franinu'. To su dva istarska starca iz doba preporoda koji vode dijalog o različitim temama, naravno i o društvenim pitanjima i o položaju zone B i sličnim temama. Tako sam počela pisati na dijalektu, a pišući Jurinu i Franinu započela sam pisati i druge stvari.

HB | Bili ste i članica uredništva našeg časopisa Dijete, vrtić, obitelj, i to u razdoblju od 1996. do 2001. Po čemu pamтите taj rad u uredništvu?

ADD | Da, tada je glavna urednica bila Mira Kunstek. Sjećam se da smo imali sastanke, da smo diskutirali o tome što će se objaviti i pregledavali materijale za objavu.

HB | Imate li neku poruku za naše pedagoge, odgajatelje, ravnatelje i roditelje i sve ljude koji rade s djecom?

ADD | Moja poruka je: Ako radimo nešto s ljubavlju, tako da smo zadovoljni u tom radu, onda ćemo imati uspjeha. Ako u radu nađemo veselje, npr.: Danas me je onaj mali razveselio tim ili tim, nekom svojom izrekom... ako tu nalazimo zadovoljstvo, naš rad će biti dobar. Nema li zadovoljstva – nema poštenog rada.

Pripremili smo za vas